

Nyhedsbrev nr. 17 – marts 1995

ISSN 0908-3553

21. MAR 1995

SEMINAR OM LEKSIKOGRAFISKE UDDANNELSER

OG

GENERALFORSAMLING

for foreningen **Leksikografer i Danmark (LEDA)**

onsdag d. 5.4.1995 kl. 13.00 på Københavns Universitet Amager
lokale 6.1.48

Indkaldelse er ifølge vedtægterne udsendt til LEDAs medlemmer, men programmet gentages her som en påmindelse.

PROGRAM:

- 13.00 Velkomst og praktiske oplysninger
- 13.15 Leksikografiuddannelse i Europa og USA/Bestyrelsen
- 14.15 Hanne Ruus, Københavns Universitet:
Leksikografiuddannelse i universitetsregi
- 14.45 Pause (Kaffe med kage for tilmeldte)
- 15.15 Berit Heer Henriksen, Den Danske Ordbog:
Mesterlære set fra lærlingens side
- 15.45 Christian Becker-Christensen, Nudansk Ordbog:
Mesterlære set fra mesters side
- 16.15 Plenum
- 17.00 Generalforsamling

PERSONALIA

Mindeord

Hans-Peder Kromann

Den 9. januar 1995 afgik professor Hans-Peder Kromann ved døden, 53 år gammel, efter kort tids sygdom.

Hermed har Danmark mistet en af de internationalt mest kendte og respekterede personligheder inden for leksikologi og leksikografi. Samtidig er vi mange, som har mistet en god kollega og ven.

Da Kromann i en alder af kun 34 år blev udnævnt til professor i tysk ved Handelshøjskolen i København, var han i leksikografisk henseende et ubeskrevet blad. Hans uddannelse havde, som det dengang krævedes, sit tyngdepunkt inden for sproghistorien, hvor han havde en omfattende viden, og i sine første år som forsker koncentrerede han sig om moderne grammatik, især ordstillingsproblemer. Der var derfor nogle, som på forhånd var skeptiske: Kunne en sådan "klassisk" humanist falde til på Handelshøjskolen? Kromann gjorde hurtigt al tvivl til skamme. Ikke blot ønskede og evnede han at gøre fagsprog og leksikografi til sine centrale forskningsområder; han formåede også at tilføre dem nye impulser.

Sin vigtigste leksikografiske forskningsindsats ydede Kromann som en del af trioen Kromann-Riiber-Rosbach. Næppe mange var i tvivl om, at han ikke bare var en del af trioen, men dens drivende kraft, som i et forbilledligt samarbejde mellem tre mennesker med vidt forskellig baggrund og vidt forskelligt temperament skabte forskningsresultater, som vakte international opmærksomhed. Kulminationen på samarbejdet blev trioens bidrag om tosprogsleksikografi i den store inter-

ationale håndbog "Wörterbücher. Dictionaries. Dictionnaires".

Kromann var blandt de første, der betonedede vigtigheden af at tage udgangspunkt i de forskellige ordbogsbrugeres behov og foretage en stringent analyse af disse behov som forudsætning for at indrette ordbøgerne optimalt, og selv om detaljer i disse forskningsresultater siden er blevet kritiseret og modificeret – også af Kromann selv – er det i høj grad Kromanns fortjeneste, at seriøse overvejelser om konsekvenserne af aktiv/passiv-principperne nu hører til selvfølgelighederne ved udarbejdelse og vurdering af enhver tosprogsordbog.

Kromanns forskning er i udpræget grad præget af kvalitet. Når den ikke nåede den kvantitet, som vi andre og han selv havde håbet, skyldes det, at andre arbejdsopgaver lagde beslag på meget af hans tid. Han var også en dygtig administrator, og hans administrative evner blev udnyttet dels internt på Handelshøjskolen, dels eksternt, især i Statens Humanistiske Forskningsråd, hvor han gennem de sidste seks år ydede en meget stor indsats. Han var i de sidste mange år medudgiver af "Lexicographica. Series maior" og var i en periode seriens hovedredaktør.

Kromann var også højt værdsat som vejleder og inspirator. Det gjaldt specialeskrivende studerende og unge forskere, ikke kun inden for hans eget institut, men det gjaldt også modne forskere, der kunne hente inspiration hos ham.

Kromann var medlem af LEDA og har ved flere lejligheder ydet bidrag ved møder og kongresser, senest ved LEDA's seminar om metaleksikografi i marts 1994.

Kromanns faglige indsats har været

stor, men man må ikke glemme mennesket Hans-Peder Kromann. Han var ikke blot respekteret, men også afholdt blandt studerende og kolleger. Han stillede store krav til sig selv og andre, og han kunne blive vred, hvis man ikke levede op til kravene, men han bar aldrig nag, og specielt de mange, han vejledte, mærkede tydeligt, at han også viste en ægte medmenneskelig interesse, ja ligefrem omsorg for dem. I uformelt samvær med kolleger og blandt venner viste han også sin charme og selskabelighed – og sin gæstfrihed.

Og så til sidst det for ham selv vigtigste: familiemennesket Hans-Peder. Man mærkede tydeligt, og han sagde selv ligeud, at uanset han var levende engageret i sit arbejde, så var familien det centrale i hans tilværelse: hans kone, Hanne Trautner-Kromann, og deres tre – nu voksne – sønner. De havde et usædvanlig harmonisk familieliv, og Hans-Peder glædede sig lige så meget som Hanne, da hun for et par år siden selv fik et professorat.

Vi, hans venner og kolleger, føler et stort savn ved hans alt for tidlige bortgang, men for Hanne og deres sønner er det et uerstatteligt tab. Vore tanker er hos dem.

Æret være Hans-Peder Kromanns minde.

Frede Boje

Karl Hyldgaard-Jensen (1917–1995)
Den 17.1.1995 afgik Karl Hyldgaard-Jensen ved døden, 77 år gammel. Han var professor i tysk sprog ved Københavns Universitet i perioden 1966 til 1987.

Efter at have færdiggjort redaktionen af *Proceedings* fra leksikografi-symposiet i København maj 1994 var han netop i

fuld gang med arbejdet på sin ordbog over det gammeldanske og middelnedertyske lovsprog. Men i november ramtes han af en influenza-virus, som bl.a. kombineret med en vaccine på det forkerte tidspunkt kostede ham livet. Dermed har international germanistik og leksikografi mistet én af sine meget aktive, internationalt anerkendte personligheder.

Karl Hyldgaard-Jensen aflagde tidligt dansk embedseksamen med fagene dansk, tysk og engelsk, men var svensk gift og havde fra 1940 til 1966 sit faglige virke i Sverige. Således fungerede han i en årrække bl.a. som universitetslektor i tysk sprog ved Universitetet i Göteborg, hvor han i 1964 blev fil.dr. på en afhandling om middelnedertysk leksikologi. I 1966 kom han til Københavns Universitet som professor i tysk (senere germansk) filologi – et embede, han beklædte indtil sin pensionering i 1987. Herefter fik han et særdeles aktivt otium, hvor han helt kunne hellige sig sin forskning.

I sit forskningsarbejde var Karl Hyldgaard-Jensen optaget af en lang række forskellige emner. Han var én af de første, som interesserede sig for brugen af EDB i sprogvidenskab, og takket være sine talrige internationale kontakter kom han til at spille en central rolle for udviklingen af teoretisk tysk lingvistik ved danske universiteter. I forbindelse med sit mangeårige virke som præsident for Den internationale Tysklærerforening arbejdede han desuden for at forbinde den teoretiske forskning (især kontrastiv lingvistik) med skolernes tyskundervisning. Og i tilknytning hertil var han bl.a. formand for Statens humanistiske Forskningsråds udvalg vedrørende fremmedsprogspædagogik. Desuden var han forfatter til en meget benyttet lærebog i handelskorrespondance. Men hans egentlige forskningsområde

var hele tiden middelnedertysk leksikologi og leksikografi. På dette område har han bidraget ikke blot med et standardværk som disputatsen *Rechtswortgeographische Studien I* (Göteborg 1964), men også med adskillige mindre arbejder som f.eks. *Niederdeutsche Lexikographie* (Niederdeutsches Jahrbuch, Neumünster 1974) og en lang række afhandlinger vedrørende projektet *A Middle Low German Dictionary of Law Terms*, således senest i Nordiske Studier i Leksikografi II (København 1994, s. 123-129), og han var medarbejder på *Deutsches Rechtswörterbuch* ved Akademie der Wissenschaften i Heidelberg. Tillige beskæftigede Karl Hyldgaard-Jensen sig med moderne leksikografi, bl.a. idet han sammen med sin hustru, Anna-Lisa, udarbejdede en svensk-tysk synonymordbog.

Som menneske var Karl Hyldgaard-Jensen umådelig givende. Ikke blot står et betydeligt antal danskere den dag i dag i gæld til ham på grund af hans store arbejde under besættelsen for at sikre intellektuelle danske flygtninge i Sverige en dansk uddannelse. Også hans mange elever, heriblandt en lang række forskere skylder ham meget – ikke mindst de mange leksikografer fra vest og øst, som han under og efter den kolde krig gav lejlighed til at mødes ved de internationale leksikografisymposier, som han var med til at arrangere på Københavns Universitet.

Med Karl Hyldgaard-Jensens død har dansk leksikografi mistet en fremtrædende repræsentant, som vil blive husket og savnet for alt det, han betød i både faglig og menneskelig henseende.

Æret være Karl Hyldgaard-Jensens minde.

Jens Erik Mogensen

Flemming Svanholm

Souschef ved Center for Sprogteknologi.

Vi har på Center for Sprogteknologi haft den store sorg at miste vores souschef Flemming Svanholm; han nåede kun at berige os i to måneder.

Flemming Svanholm var civilingeniør og ph.d. fra Danmarks Tekniske Universitet. Han havde en 28 år lang og alsidig karriere i IBM, før han i 1995 startede på CST.

Flemming var et mangeårigt medlem af LEDA. De sidste 10 år af sin ansættelse hos IBM beskæftigede han sig med sprogteknologi, og hans hovedinteresse lå naturligt nok i elektroniske ordbøger og i det hele taget ordbøger, der skal bruges af maskiner. Samtidig var han dog også interesseret i "menneske-ordbøger" og i sprog i almindelighed og deltog flittigt i LEDAs medlemsmøder, ikke kun i de teknisk orienterede.

Hans interesse og imødekommenhed viste sig bl.a. ved at han for nogle år siden var vært for et medlemsmøde på IBM ELS (European Language Services) med emnet "Udvikling af ordbøger til oversættere".

Flemming Svanholm efterlader sig hustru og tre voksne børn, som vi sender vores bedste tanker. Æret være hans minde!

Bente Maegaard

RAPPORT FRA ET LEKSIKOGRAFISK KURSUS:
HANDELSHØJSKOLEN I ÅRHUS, 25. – 27. JANUAR 1995

Natten til den 25. januar 1995 var vi fire redaktører fra Den Danske Ordbog, der drog til Århus for at deltage i et

stor, men man må ikke glemme mennesket Hans-Peder Kromann. Han var ikke blot respekteret, men også afholdt blandt studerende og kolleger. Han stillede store krav til sig selv og andre, og han kunne blive vred, hvis man ikke levede op til kravene, men han bar aldrig nag, og specielt de mange, han vejledte, mærkede tydeligt, at han også viste en ægte medmenneskelig interesse, ja ligefrem omsorg for dem. I uformelt samvær med kolleger og blandt venner viste han også sin charme og selskabelighed – og sin gæstfrihed.

Og så til sidst det for ham selv vigtigste: familiemennesket Hans-Peder. Man mærkede tydeligt, og han sagde selv ligeud, at uanset han var levende engageret i sit arbejde, så var familien det centrale i hans tilværelse: hans kone, Hanne Trautner-Kromann, og deres tre – nu voksne – sønner. De havde et usædvanlig harmonisk familieliv, og Hans-Peder glædede sig lige så meget som Hanne, da hun for et par år siden selv fik et professorat.

Vi, hans venner og kolleger, føler et stort savn ved hans alt for tidlige bortgang, men for Hanne og deres sønner er det et uerstatteligt tab. Vore tanker er hos dem.

Æret være Hans-Peder Kromanns minde.

Frede Boje

Karl Hyldgaard-Jensen (1917-1995)

Den 17.1.1995 afgik Karl Hyldgaard-Jensen ved døden, 77 år gammel. Han var professor i tysk sprog ved Københavns Universitet i perioden 1966 til 1987.

Efter at have færdiggjort redaktionen af *Proceedings* fra leksikografi-symposiet i København maj 1994 var han netop i

fuld gang med arbejdet på sin ordbog over det gammeldanske og middel-nedertyske lovsprog. Men i november ramtes han af en influenza-virus, som bl.a. kombineret med en vaccine på det forkerte tidspunkt kostede ham livet. Dermed har international germanistik og leksikografi mistet én af sine meget aktive, internationalt anerkendte personligheder.

Karl Hyldgaard-Jensen aflagde tidligt dansk embedseksamen med fagene dansk, tysk og engelsk, men var svensk gift og havde fra 1940 til 1966 sit faglige virke i Sverige. Således fungerede han i en årrække bl.a. som universitetslektor i tysk sprog ved Universitetet i Göteborg, hvor han i 1964 blev fil.dr. på en afhandling om middelnedertysk leksikologi. I 1966 kom han til Københavns Universitet som professor i tysk (senere germansk) filologi – et embede, han beklædte indtil sin pensionering i 1987. Herefter fik han et særdeles aktivt otium, hvor han helt kunne hellige sig sin forskning.

I sit forskningsarbejde var Karl Hyldgaard-Jensen optaget af en lang række forskellige emner. Han var én af de første, som interesserede sig for brugen af EDB i sprogvidenskaben, og takket være sine talrige internationale kontakter kom han til at spille en central rolle for udviklingen af teoretisk tysk lingvistik ved danske universiteter. I forbindelse med sit mangeårige virke som præsident for Den internationale Tysklærerforening arbejdede han desuden for at forbinde den teoretiske forskning (især kontrastiv lingvistik) med skolernes tyskundervisning. Og i tilknytning hertil var han bl.a. formand for Statens humanistiske Forskningsråds udvalg vedrørende fremmedsprogspædagogik. Desuden var han forfatter til en meget benyttet lærebog i handelskorrespondance. Men hans egentlige forskningsområde

var hele tiden middelnedertysk leksikologi og leksikografi. På dette område har han bidraget ikke blot med et standardværk som disputatsen *Rechtswortgeographische Studien I* (Göteborg 1964), men også med adskillige mindre arbejder som f.eks. *Niederdeutsche Lexikographie* (Niederdeutsches Jahrbuch, Neumünster 1974) og en lang række afhandlinger vedrørende projektet *A Middle Low German Dictionary of Law Terms*, således senest i Nordiske Studier i Leksikografi II (København 1994, s. 123-129), og han var medarbejder på *Deutsches Rechtswörterbuch* ved Akademie der Wissenschaften i Heidelberg. Tillige beskæftigede Karl Hyldgaard-Jensen sig med moderne leksikografi, bl.a. idet han sammen med sin hustru, Anna-Lisa, udarbejdede en svensk-tysk synonymordbog.

Som menneske var Karl Hyldgaard-Jensen umådelig givende. Ikke blot står et betydeligt antal danskere den dag i dag i gæld til ham på grund af hans store arbejde under besættelsen for at sikre intellektuelle danske flygtninge i Sverige en dansk uddannelse. Også hans mange elever, heriblandt en lang række forskere skylder ham meget – ikke mindst de mange leksikografer fra vest og øst, som han under og efter den kolde krig gav lejlighed til at mødes ved de internationale leksikografisymposier, som han var med til at arrangere på Københavns Universitet.

Med Karl Hyldgaard-Jensens død har dansk leksikografi mistet en fremtrædende repræsentant, som vil blive husket og savnet for alt det, han betød i både faglig og menneskelig henseende.

Æret være Karl Hyldgaard-Jensens minde.

Jens Erik Mogensen

Flemming Svanholm

Souschef ved Center for Sprogteknologi.

Vi har på Center for Sprogteknologi haft den store sorg at miste vores souschef Flemming Svanholm; han nåede kun at berige os i to måneder.

Flemming Svanholm var civilingeniør og ph.d. fra Danmarks Tekniske Universitet. Han havde en 28 år lang og alsidig karriere i IBM, før han i 1995 startede på CST.

Flemming var et mangeårigt medlem af LEDA. De sidste 10 år af sin ansættelse hos IBM beskæftigede han sig med sprogteknologi, og hans hovedinteresse lå naturligt nok i elektroniske ordbøger og i det hele taget ordbøger, der skal bruges af maskiner. Samtidig var han dog også interesseret i "menneske-ordbøger" og i sprog i almindelighed og deltog flittigt i LEDAs medlemsmøder, ikke kun i de teknisk orienterede.

Hans interesse og imødekommenhed viste sig bl.a. ved at han for nogle år siden var vært for et medlemsmøde på IBM ELS (European Language Services) med emnet "Udvikling af ordbøger til oversættere".

Flemming Svanholm efterlader sig hustru og tre voksne børn, som vi sender vores bedste tanker. Æret være hans minde!

Bente Maegaard

RAPPORT FRA ET LEKSIKOGRAFISK KURSUS:

HANDELSHØJSKOLEN I ÅRHUS, 25. – 27. JANUAR 1995

Natten til den 25. januar 1995 var vi fire redaktører fra Den Danske Ordbog, der drog til Århus for at deltage i et

ph.d.-kursus i leksikografi arrangeret af Handelshøjskolen. Kurset var ledet af Henning Bergenholtz og Sven Tarp og varede 2½ dag.

Som det fremgår, sigtede kurset på ph.d.-studerende, men faktisk var en del af deltagerne folk, som arbejder med leksikografi i professionel sammenhæng (ordbogsforfattere, -redaktører m.v.). Formålet var at give en bred indføring i grundlæggende leksikografiske problemstillinger, og der blev da også taget grundigt fat i meget væsentlige spørgsmål såsom ordbogens funktion, ordbogens empiriske grundlag, flerordsforbindelser, definitioner i ordbøger m.m.

Desværre blev visse emners behandling lidt overfladisk og ikke så givende, det gælder fx lemmaselektion, som jo er vanskeligt og — som det fremgik af kurset — svært at sige noget generelt om. Emnet grammatik i ordbøger måtte desværre udgå pga. tidnød, selv om det kunne have været nok så spændende at diskutere.

Undervisningen formede sig som en vekslen mellem oplæg fra kursuslederne og efterfølgende diskussion og spørgsmål. Eftersom deltagerne projekter fordelte sig bredt over spektret fra almensproglige monolingvale ordbøger til fagsproglige bilingvale blev mange interessante og forskellige synspunkter bragt frem og diskuteret.

Desuden var der sat tid af, til at deltagerne kunne fremlægge deres projekter i det såkaldte 'forskerforum', og denne del af kurset gav et godt indblik i deltagerne forskelligartede baggrund, idet indlæggene spændte lige fra en indføring i problemer vedr. en manikæisk-buddhistisk ordbogskonkordans til en praktisk demonstration af et ordbogsredigeringsværktøj (Compu-lexis).

Sammenfattende må kurset bedømmes som godt. Det er meget givende

indimellem at løfte blikket fra det praktiske arbejde med at skrive ordbogsartikler og kigge sig lidt omkring. Flere kurser af denne art vil blive hilst velkomne. Jeg vil absolut opfordre kursuslederne til at gentage succesen (i lidt bedre fysiske rammer), men med en generel opstramning af forløbet, dog uden at det går for meget ud over diskussioner og spørgsmål.

Henrik Lorentzen, Den Danske Ordbog

VALENSSEMINARER VED ODENSE UNIVERSITET, INSTITUT FOR SPROG OG KOMMUNIKATION, 1995

Fjerde valensseminar om adjektivers, adverbiers og participiers valens, 26. – 27. april 1995

Femte valensseminar med henblik på definition og afgrænsning af følgende verbaltyper: fuldverber, modalverber, støtteverber og verber i indkorporerings-konstruktioner, november 1995

Angående fjerde valensseminar: I 1992, 1993 og 1994 er der ved Institut for Sprog og Kommunikation, Odense Universitet, blevet afholdt tre valensseminarer med særligt henblik på verbal- og nominalvalens. Ved afholdelsen af det sidste seminar blev vi af adskillige deltagere opfordret til at afholde yderligere seminarer – dels om restgruppen af valensbærende ordklasser: adjektivers, adverbiers samt participiers valens, dels om verbaltyper. Hvad angår restgruppen er det en heterogen gruppe, men da kun få har arbejdet med valens i forbindelse med denne restgruppe, har vi besluttet ikke at splitte emneområdet op. Flere tilmeldte sig straks som foredragsholdere, og flere er kommet til siden, således at der nu tegner sig et ret fyldigt program. Vi modtager gerne flere forslag til foredrag. Vi anmoder foredragsholderne

om at tilsende os titel og kort resumé senest *den 15. marts*.

I forlængelse af dette valensseminar vil der den 28. april blive arrangeret en datalingvistisk workshop om leksikon i det datalingvistiske netværks regi (SHF's netværksbevilling). Det vil være muligt – og forhåbentlig også interessant – for valensseminarets deltagere at deltage i det datalingvistiske møde, og omvendt vil deltagerne i det datalingvistiske møde kunne deltage i valensseminaret. Efter ønske fra forskellig side vil valensseminaret (samt datalingvistikmødet) foregå på dansk.

Foreløbig liste over foredragsholdere til fjerde valensseminar:

Peter Colliander, HHK
Jan Daugaard, OU
Erik Hansen, KUA
Lars Heltoft, RUC
Suzanne Hanon, OUMichael Herslund, HHK
Poul-Søren Kjærsgaard, OU
Ole Nedergaard-Thomsen, KUA
Uwe Helm Petersen, OULone Schack Rasmussen, KUA
Finn Sørensen, HHK
Ole Togeby, ÅU

Angående det femte valensseminar, november 1995: Flere af deltagerne i de tidligere valensseminarer har ønsket en nærmere diskussion af valenstyper, især med henblik på etablering af kriterier til afgrænsning af fuldverber over for ikke-fuldverber. Det vil primært sige støtteverber og verber, der indgår i indkorporerings-konstruktioner. Et eksempel: verbet **få** kan anvendes som:
(1) fuldverb: **de får penge til valensseminarer**, hvor **få** svarer til **modtage**;
(2) støtteverb: **de får lov til at arrangere valensseminarer**, hvor **få** ikke svarer til **modtage** men indgår i en alternation med andre støtteverber som

f.eks. **have (de har lov til...)**, og hvor helheden: støtteverb + substantiv (her **få lov**) ofte svarer til ét verb som **må i de må arrangere...;**
(3) indkorporeringsverb: **hun får kørekort** – der atter må skelnes fra idiomatiske udtryk som: **han fik skægget i postkassen**.

Da verbaltyper er grundigt behandlet i den videnskabelige litteratur, især på engelsk, er det hensigten at invitere udenlandske foredragsholdere. Det femte seminar vil derfor formodentlig blive afholdt på engelsk (med mindre vi afholder en speciel session, f.eks. en eftermiddag, med udenlandske foredragsholdere). Vi anmoder interesserede om at tilsende os en foreløbig titel på deres foredrag senest *den 15. marts*.

Foreløbig liste over foredragsholdere til femte valensseminar:

Irène Baron, HHK
Ruth Feil, HHÅ
Lars Heltoft, RUC
Michael Herslund, HHK
Poul-Søren Kjærsgaard, OU
Per Anker Jensen, HHK
Ole Nedergaard-Thomsen, KUA
Susanne Nøhr Pedersen, HHK
Finn Sørensen, HHK
Ole Togeby, ÅU
Karen Van Durme, OU

Lene Schösler, Jan Daugaard & Karen Van Durme

BOGANMELDELSER

Gyldendals røde ordbøger: Dansk-Italiensk, af Giovanni Mafera, Carla Avanza Juul Madsen og Henning Juul Madsen, Gyldendal, 1993
ISBN: 87-00-13201-2, 792 sider, 23,5 × 16 cm, indbundet, kr. 175,-

Nærværende ordbog er et længe savnet bidrag til rækken af røde ordbøger og er som sådan en bilingval sprogordbog. For at anskueliggøre ventetiden kan det nævnes at 2. udgave af Gyldendals røde italiensk-dansk af samme forfattere udkom i 1980, og at dette er den første større dansk-italienske ordbog siden Berlingske Forlags fra 1959, som sidst er revideret i 1968.

Ordbogen består af et dansk forord (½ side), et italiensk forord (½ side), et afsnit om ordbogens anvendelse (4½ side), forkortelsesliste (3 sider), den alfabetiske ordliste (762 sider), to lister over uregelmæssige eller svære verber i hhv. italiensk (11 sider) og dansk (2½ side) og disses bøjning.

Forordet omtaler nødvendigheden af opofrelser fra forlag og forfatters side p.g.a. det lille marked for en sådan ordbog, hvilket formentlig skal tolkes derhen at forfatterne i høj grad har arbejdet gratis, og forlaget er i tvivl om, hvorvidt trykkeomkostningerne kan dækkes. I betragtning af at der altså er tale om et *con amore*-projekt må man sige at der er gjort et ganske godt stykke arbejde, og det kan derfor synes urimeligt at gå så meget i detaljer som det er tilfældet i det følgende. Lad det derfor være sagt med det samme:

Denne anmeldelse bør betragtes som en udpegning af områder, der bør opprioriteres ved fremtidige udgaver, snarere end som en kritik af det store arbejde, der vittterligt er gjort fra forfatternes side.

Ordbogens målgruppe er uafgrænset bortset fra nationalitet: Af det italienske forord fremgår det, at den primært henvender sig til danskere, men kan anvendes passivt af italienere (til oversættelse fra dansk eller ved læsning af danske tekster). Af hensyn til de italienske brugere er der medtaget oplysninger om visse danske verbers former samt nogle semantiske oplysninger, der er overflødige for danske brugere. Man kan således udlede, at

ordbogen primært er beregnet til anvendelse ved oversættelse til italiensk, altså som aktiv ordbog.

Den dækker primært alment sprog, men der er taget ganske mange fagudtryk fra mange områder med. Fagudtrykkene er desværre ret tilfældigt udvalgt, således findes **bremsetromle** som opslagsord, men **bremseskive**, som idag er det mest udbredte, må udledes af **skivebremse**; et generelt begreb som **notarialdokument** findes (med en ukorrekt ækvivalent: *strumento*, burde være *rògito* som angivet for **notarialakt**) men ikke det mere specifikke **notartestamente**, som flere måske kan have brug for at slå op.

Ordbogsdelen indeholder ca. 60.000 opslagsord, og (ifølge en folder fra Gyldendal om forlagets ordbøger) 25.000 udtryk og vendinger. Denne del af bogen er sat i tre spalter med læsevenlige typer, opslagsordene er med fed skrift, målsprogsækvivalenter med almindelige typer, og flerordsforbindelser, eksempler og bemærkninger med kursiv. Bemærkninger er desuden adskilt fra resten af teksten med parenteser, men det ville lette læsningen, hvis de var markeret med en anden skrifttype.

Grundlaget for ordbogen er ikke oplyst. Så vidt jeg ved har forfatterne haft "vendt" materiale fra den røde italiensk-danske ordbog til rådighed, men de har stort set undgået at misbruge det. Jeg har kun fundet ganske enkeltstående eksempler hvor det er gået galt. Således findes **tændingsanordning** som opslagsord, skønt man ikke kan sige at det er et fast udtryk. Det er oversat til *spinterògeno*, og et opslag under dette i den italiensk-danske ordbog giver netop tændingsanordning. Men *spinterogeno* betyder **strømfordeler**, dette ord har i ordbogen fået den mere direkte oversættelse *distributore* [*d'accensione*]. Det andet eksempel jeg har fundet er opslagsordet **benbygning**,

et ord jeg ikke umiddelbart lægger noget i (bygning til/af ben?), med oversættelsen *ossatura* og et 'tilbageopslag' giver igen *benbygning*. *Ossatura* betyder faktisk knoglebygning eller skelet (også overført om f.eks. bygninger og skibe), men hverken **knoglebygning** eller **skelet** findes som opslagsord.

Det oplyses ikke hvilke kriterier, der ligger til grund for udvælgelsen af lemma, dog anføres det i vejledningen at 'de almindeligere ord, der nu må anses for forældede', er medtaget hvis de forekommer i litteraturen efter ca. 1870 (Italiens samling), men det oplyses ikke, om det gælder både danske og italienske ord, eller hvorvidt ord i denne kategori er markeret i ordbogen. Iøvrigt er ikke alle ord oversat med deres nyeste ækvivalent, f.eks. oversættes **forældremyndighed** til *patria potestà*, et udtryk, der kun går på faderen, og som idag er erstattet af *potestà dei genitori*, der går på begge forældre.

Der er også medtaget en del sjældne ord, som end ikke findes i Bergenholtz' Frekvensordbog (Århus, 1989), bl.a. **jøkel**, der bruges om norske og islandske gletschere og **nappetag** (at tage et nappetag = at nappes, at småskændes). I andre tilfælde er det den mest perifere betydning af et ord der er valgt, det gælder f.eks. **afbræk** der kun har ækvivalenter til betydningen 'skade', mens den langt almindeligere 'tidsmæssig afbrydelse' slet ikke er med.

Til gengæld er der mange forkortelser, og de får en udmærket behandling: det oplyses hvad de står for, så følger den tilsvarende italienske forkortelse samt hvad den står for. Også geografiske navne er med, hvilket er en stor fordel, da de italienske former i almindelighed foretrækkes. Endelig er personnavne (fornavne) medtaget i ordbogen, hvilket er knap så nødvendigt; ganske vist har historiske personers navne oftest fået en italiensk

ækvivalent, men navne oversættes ikke generelt.

Opslagsordene er ordnet alfabetisk med nicher, således at f.eks. artiklen med sammensætninger med **dør-** afbrydes mellem **-håndtag** og **-karm** for at give plads for en artikel (niche) til **dørk**. Homografer har hver sin artikel, og er markeret med et nummer i høj skrift.

Hvor Retskrivningsordbogen tillader flere stavemåder er der fulgt forskellige fremgangsmåder. I enkelte tilfælde er der to fulde artikler med betydnings-ækvivalenter f.eks. **Schweiz** / **Svejts**. I andre tilfælde nummer den ene artikel alene opslagsordet og en henvisning til den anden stavemåde: **hefte** d.s.s. *hæfte*, **trevl** d.s.s. *trævl*, **kikke** d.s.s. *kigge*. Endelig er der en del tilfælde hvor begge stavemåder er anført i den samme artikel – i disse tilfælde kan man kun slå op på den ene stavemåde, hvilket kan være et problem især for italienske brugere: **nopret** (*el. nubret*), **plire** (*el. plirre*), **tredive** (*el. tredve*), **pønse** (*el. pønske*) – at *pønske* ikke er med fed skrift som de øvrige alter-nativer må betragtes som en trykfejl. Nogle stavemåder findes slet ikke, det gælder f.eks. **majonæse** (kun **mayonnaise**), **krem** (kun **creme**), **paj** (kun **pie**), **linje** (kun **linie**) – igen især problematisk for italienske brugere.

Der angives i de fleste tilfælde flere italienske ækvivalenter til et givet opslagsord. De er ofte adskilt v.h.j.a. betydningsangivelser eller forklaringer af forskellig art, men de forskellige betydninger er desværre ikke ordnet systematisk, jvf. nedenfor om flerordsforbindelser. Hvor det ikke har været muligt at finde en fuldstændig ækvivalent kan det være markeret med forkortelsen *omtr.* (omtrent/kan gengives ved). I mange tilfælde er der dog snarere tale om forklaringer end oversættelsesækvivalenter, f.eks. er **gløgg**, oversat til opskriften 'vino caldo

Nærværende ordbog er et længe savnet bidrag til rækken af røde ordbøger og er som sådan en bilingval sprogordbog. For at anskueliggøre ventetiden kan det nævnes at 2. udgave af Gyldendals røde italiensk-dansk af samme forfattere udkom i 1980, og at dette er den første større dansk-italienske ordbog siden Berlingske Forlags fra 1959, som sidst er revideret i 1968.

Ordbogen består af et dansk forord (½ side), et italiensk forord (½ side), et afsnit om ordbogens anvendelse (4½ side), forkortelsesliste (3 sider), den alfabetiske ordliste (762 sider), to lister over uregelmæssige eller svære verber i hhv. italiensk (11 sider) og dansk (2½ side) og disses bøjning.

Forordet omtaler nødvendigheden af opofrelser fra forlag og forfatters side p.g.a. det lille marked for en sådan ordbog, hvilket formentlig skal tolkes derhen at forfatterne i høj grad har arbejdet gratis, og forlaget er i tvivl om, hvorvidt trykkeomkostningerne kan dækkes. I betragtning af at der altså er tale om et *con amore*-projekt må man sige at der er gjort et ganske godt stykke arbejde, og det kan derfor synes urimeligt at gå så meget i detaljer som det er tilfældet i det følgende. Lad det derfor være sagt med det samme: Denne anmeldelse bør betragtes som en udpegning af områder, der bør opprioriteres ved fremtidige udgaver, snarere end som en kritik af det store arbejde, der vitterligt er gjort fra forfatternes side.

Ordbogens målgruppe er uafgrænset bortset fra nationalitet: Af det italienske forord fremgår det, at den primært henvender sig til danskere, men kan anvendes passivt af italienere (til oversættelse fra dansk eller ved læsning af danske tekster). Af hensyn til de italienske brugere er der medtaget oplysninger om visse danske verbers former samt nogle semantiske oplysninger, der er overflødige for danske brugere. Man kan således udlede, at

ordbogen primært er beregnet til anvendelse ved oversættelse til italiensk, altså som aktiv ordbog.

Den dækker primært alment sprog, men der er taget ganske mange fagudtryk fra mange områder med. Fagudtrykkene er desværre ret tilfældigt udvalgt, således findes **bremsetromle** som opslagsord, men **bremseskive**, som idag er det mest udbredte, må udledes af **skivebremse**; et generelt begreb som **notarialdokument** findes (med en ukorrekt ækvivalent: *strumento*, burde være *rògito* som angivet for **notarialakt**) men ikke det mere specifikke **notartestamente**, som flere måske kan have brug for at slå op.

Ordbogsdelen indeholder ca. 60.000 opslagsord, og (ifølge en folder fra Gyldendal om forlagets ordbøger) 25.000 udtryk og vendinger. Denne del af bogen er sat i tre spalter med læsevenlige typer, opslagsordene er med fed skrift, målsprogsækvivalenter med almindelige typer, og flerordsforbindelser, eksempler og bemærkninger med kursiv. Bemærkninger er desuden adskilt fra resten af teksten med parenteser, men det ville lette læsningen, hvis de var markeret med en anden skrifttype.

Grundlaget for ordbogen er ikke oplyst. Så vidt jeg ved har forfatterne haft "vendt" materiale fra den røde italiensk-danske ordbog til rådighed, men de har stort set undgået at misbruge det. Jeg har kun fundet ganske enkeltstående eksempler hvor det er gået galt. Således findes **tændingsanordning** som opslagsord, skønt man ikke kan sige at det er et fast udtryk. Det er oversat til *spinterògeno*, og et opslag under dette i den italiensk-danske ordbog giver netop tændingsanordning. Men *spinterògeno* betyder **strømfordeler**, dette ord har i ordbogen fået den mere direkte oversættelse *distributore* [*d'accensione*]. Det andet eksempel jeg har fundet er opslagsordet **benbygning**,

con uva passa, mandorle e spezie', eller **dagpenge**, der forklares med 'somma corrisposta al lavoratore in risarcimento di un giorno di lavoro perduto'. At der er tale om en forklaring er ikke altid markeret med *omtr.* eller andet der kan fortælle en dansk bruger, at han/hun skal være på vagt, det gælder f.eks. **dagplejemor** der forklares som 'bambinaia stipendiata dal comune'. Dette kunne formentlig i højere grad have været undgået, hvis man var gået systematisk til værks – d.v.s. havde taget et emneområde ad gangen – istedet for alfabetisk.

Der er ikke angivet udtale for danske ord, hvilket er i overensstemmelse med at ordbogens primære målgruppe er danskere. Forholdet mellem ortografi og udtale på italiensk er enkelt, der er kun tre kritiske punkter: placering af tryk, kvaliteten af *e* og *o* i trykstærk stavelse (åben/lukket udtale) og hvorvidt intervokalisk *s* og *z* skal være stemt eller ej. Trykket falder normalt på næstsidste stavelse, falder det på sidste stavelse er det ifølge italiensk retskrivning markeret med accent. De ord, der har tryk på trediesidste stavelse er her i ordbogen (i overensstemmelse med gængs praksis) markeret med en accent, som altså ikke hører med til italiensk retskrivning. Dette er der gjort rede for i 'vejledning i bogens brug'. Vokal-kvaliteten er markeret med hhv. accent aigu (åben) og accent grave (lukket) – men kun i de tilfælde, hvor der i forvejen er en accent. Dvs. at vokal-kvaliteten ikke er angivet ved alle de ord, hvor trykket falder på næstsidste stavelse. Som begrundelse herfor anføres i vejledningen at udtalen varierer blandt italienere, men det er jo også tilfældet i sidste og trediesidste stavelse, hvor vokalkvaliteten er markeret. Iøvrigt henvises der til italiensk-dansk ordbog (Gyldendals røde), hvor der er sat ekstra accenter (aigu/grave) over næstsidste stavelse med *e* eller *o*,

eller ensprogede italienske ordbøger. Stemthed af *s* og *z* nævnes overhovedet ikke og er ikke markeret (også her varierer udtalen blandt italienere). Til sammenligning kan nævnes at det er angivet med prik over bogstavet i italiensk-dansk ordbog. Da ordbogen er beregnet for danskere burde både vokalkvalitet og stemthed for rigssproget (eller en angivet variant) være anført.

Opslagsordenes ordklasse er markeret med en forkortelse efter ordet, ved substantiver dog ved at bøjningsendelserne er angivet (ved sammensatte ord må bøjningen søges ved at slå sidste led op). Særligt af hensyn til italienske brugere er stærke og uregelmæssige verbers bøjning angivet.

For italienske substantiver er genus markeret, hvor dette ikke kan udledes af endelsen (der gives en udførlig forklaring i vejledningen) og bøjning er angivet hvor den danske ækvivalent er ens i ental og flertal, f.eks. **dyr** –*et*, –*animale/i* – egentlig overflødig, da det italienske ord er regelmæssigt, men pædagogisk godt, som en påmindelse til den danske bruger: husk at bøje! Desuden er det markeret med *sg.* eller *pl.* hvis den korrekte oversættelse af det danske udtryk skal være hhv. ental eller flertal, f.eks. **saks** –*en*, –*e* forbici *f.pl.* Verbers bøjning er ikke angivet, det italienske verbalparadigme er for stort til at kunne anføres hver gang et verbum indgår i en ækvivalent, men en lille markering, f.eks. *, kunne være på sin plads ved de verber, der er med på listen bag i bogen.

De grammatiske oplysninger kunne i det hele taget godt være mere grundige. F.eks. findes på italiensk et antal hankønsord, der har to flertalsformer med forskellig betydning, en regelmæssig på –*i* (med distributiv betydning) og en uregelmæssig med genusskift på –*a*, med kollektiv eller par- betydning. En undergruppe er betegnelser på en række legemsdele, som

En markering af at et udtryk udelukkende hører til 'skriftsprog' eller 'talesprog/uformelt skriftsprog' er dog absolut ønskværdig, ligesom betegnelserne 'nedsættende', 'ironisk' og 'spøgende', i det omfang de bruges konsekvent.

Man savner ofte vejledning i brugen af mere almindelige udtryk, f.eks. ville det under **goddag** være rart med en oplysning om at men efter kl.14 ikke længere siger 'buon giorno' men 'buona sera' (egentlig godaften), og under **du** kunne det være angivet at det er mindre udbredt i Italien. Til gengæld forklares det ofte ved mere specielle begreber om et udtryk kun gælder danske hhv. italienske forhold, og disse betegnelser bruges generelt godt, evt. i kombination med 'omtrent/kan gengives ved'.

Kriminalpoliti kan således *omtrent* oversættes til 'polizia giudiziaria' eller 'squadra mobile', men er talen om italienske forhold kan også 'carabinieri' bruges. **Landsting** oversættes til 'parlamento della Groenlandia', men det oplyses også at det brugt om danske forhold 1849–1953 hedder 'senato'.

Sammenfattende må man konstatere at ordbogens største svaghed ligger i den manglende systematik på alle planer. Der er gjort en del ud af at finde oversættelser, men ofte er der givet forklaringer istedet – formentlig fordi det har været et hobbyarbejde snarere end hovedbeskæftigelse. Disse indvendinger gælder dog også mange andre tosprogede ordbøger, der må bruges med nogen varsomhed. Generelt kunne man ønske sig at forlagene ville være lidt mere opofrende, og aflønnede leksikografer ordentligt, så det blev muligt at lave mere professionelt ordbogsarbejde.

På trods af de ovenfor anførte kritikpunkter er der dog tale om et stort fremskridt for alle der beskæftiger sig med italiensk – man vil med denne ordbog være bedre i stand til at finde

korrekte oversættelser, end det har været muligt tidligere, og jeg kan kun anbefale italianister at have den røde dansk–italienske stående inden for rækkevidde på boghylden.

Hanne Erdman Thomsen,
Handelshøjskolen i København.

Statsnavne og nationalitetsord ved Jørgen Schack. 39 s. Udgivet af Nordisk sprogsekretariat. I kommission hos Nous forlag, 1994. ISBN 82-7433-024-2.

Hæftet, som er en revideret udgave af et tilsvarende fra 1987, indeholder en liste på ca. 190 statsnavne med indbyggerbetegnelser og nationalitetsadjektiver på dansk, norsk (både bokmål og nynorsk), svensk, finsk og, som noget nyt, islandsk, ordnet alfabetisk efter den danske form. Den er udarbejdet af Nordisk Sprogsekretariat og sprognavnene i Danmark, Norge, Sverige og Island samt Forskningscentralen för de inhemska språken i Finland og indeholder de former som sprognavnene til-råder, med et rimeligt hensyn til de hævdevundne former i de forskellige lande, til den størst mulige nordiske overensstemmelse og til landenes egne navneformer.

Listen baserer sig på en fortegnelse udsendt af det danske udenrigsministerium i 1993. Bortset fra Færøerne, Grønland og Åland, og Serbien, hvis status er uafklaret, omfatter den kun selvstændige stater, inklusive de nye stater, som opstod efter Sovjetunionens opløsning.

Hæftet indeholder forord, et firesiders register over de norske, svenske, finske og islandske former der afviger fra de danske med en henvisning til den danske form, og s. 6–39 selve listen, fra Afghanistan til Åland. Det er en nyttig lille sag, uundværlig

man på trods af inddelingen kan være nødt til at læse hele artiklen igennem i sin søgen efter et udtryk. **Gå bort** i betydningen 'gå et andet sted hen' står således både i afdelingen med forskellige subjekter (i imperativ) og i gruppen *med præp. og adv.*, mens betydningen 'dø' kun findes i sidstnævnte gruppe. Efter verbet **høre** finder man grupper af forbindelser med **ad, efter, for, hen, hjemme, ind, med, om, op, på, sammen, til** og **under**, men flg. forbindelser findes i første del af artiklen, sammen med en del andre uden præp/adv: *det er længe siden jeg har hørt fra ham; nu har jeg hørt det med; lade - fra sig; lade én - om ngt.; lade én - for en forseelse*. Placeringen af en forbindelse under et givet opslagsord er noget tilfældig, således findes **glædelig jul** under **glædelig**, mens **godt nytår** er opført under **nytår**. Generelt er der ikke henvisninger fra en artikel til flerordsforbindelser hvori opslagsordet indgår i en anden artikel, man må prøve sig frem. Fra alle månedsnavne henvises dog til april, hvor man finder oplysning om konstruktion af datoer og udtryk som 'april måned'. I nogle tilfælde er anført ukorrekte danske vendinger, f.eks. findes *lægge fingrene imellem for én* (men ikke det korrekte *lægge fingrene imellem*), eller der er opført en sjælden variant frem for den almindelige: *have noget på hjertet* (som ODS oplyser er en lidet brugt variant af *have noget på hjerte*).

Udover det rent konstruktionsmæssige har man ofte brug for mere pragmatiske sprogbrugsoplysninger, og sådanne er da også medtaget i denne ordbog. På grundlag af forkortelseslisten kan man se at der er taget højde for geografisk varians, idet der er anført forkortelser for nord-, syd- og mellemitaliensk, romersk, toscansk og venetiansk. Det er klart at en ordbog af denne størrelse

ikke kan medtage alle mulige lokale varianter, men der kan være mening i at medtage nogle fra udvalgte områder. Det gælder f.eks. romersk, da Rom som bekendt er hovedstad, og romerske udtryk derfor har en vis udbredelse i medierne. Da italiensk rigssprog har sine rødder i toscansk, kan det også være udmærket at angive særlige toscanismer, som ikke hører til rigssproget, men at særlige venetianske udtryk er taget med i ordbogen frem for andre regionale varianter kan nok kun forklares med en af redaktørernes herkomst.

M.h.t. tidsmæssigt varians bruges betegnelsen 'gammeldags', men der er ikke gjort rede for efter hvilke kriterier den anvendes.

Derudover er brugt en række angivelser for fagområder, f.eks. anatomisk, botanisk, teknik, telekommunikation, jura. De bruges dog ikke helt konsekvent, f.eks. er **notarialdokument** markeret med 'jura', men ikke **notarial-akt**.

Der bruges også en række stilmarkører ('poetisk sprog', 'litterært', 'højere stil', 'bureaukratisk', 'skriftsprog', 'talesprog/uformelt skriftsprog', 'slang' og 'vulgært'), som umiddelbart kan forekomme nyttige, men er svære at bruge i praksis. Betyder 'poetisk sprog' eller 'litterært' at det pågældende udtryk KUN bruges her? Hvem afgør, om en given vending er 'vulgær' eller om en anden er 'højere stil', og hvor går grænsen mellem 'vulgær', 'slang' og 'talesprog'? Ordet **nosse**, som jeg mener hører til talesprog, har således fået betegnelsen 'vulgært', mens ækvivalenterne - *coglione* - er umarkeret (men vulgært/slang i den italiensk-danske ordbog). Til gengæld er **brunstig** brugt om mennesker umarkeret - personligt ville jeg nu ikke bruge udtrykket ret mange steder. Endelig er det italienske 'scoreggiare', der er umarkeret ved opslag under **prutte**, markeret som 'vulgært' når man slår op under **fjærte**.

En markering af at et udtryk udelukkende hører til 'skriftsprog' eller 'talesprog/uformelt skriftsprog' er dog absolut ønskværdig, ligesom betegnelserne 'nedsættende', 'ironisk' og 'spøgende', i det omfang de bruges konsekvent.

Man savner ofte vejledning i brugen af mere almindelige udtryk, f.eks. ville det under **goddag** være rart med en oplysning om at men efter kl.14 ikke længere siger 'buon giorno' men 'buona sera' (egentlig godaften), og under **du** kunne det være angivet at det er mindre udbredt i Italien. Til gengæld forklares det ofte ved mere specielle begreber om et udtryk kun gælder danske hhv. italienske forhold, og disse betegnelser bruges generelt godt, evt. i kombination med 'omtrent/kan gengives ved'.

Kriminalpoliti kan således *omtrent* oversættes til 'polizia giudiziaria' eller 'squadra mobile', men er talen om italienske forhold kan også 'carabinieri' bruges. **Landsting** oversættes til 'parlamento della Groenlandia', men det oplyses også at det brugt om danske forhold 1849-1953 hedder 'senato'.

Sammenfattende må man konstatere at ordbogens største svaghed ligger i den manglende systematik på alle planer. Der er gjort en del ud af at finde oversættelser, men ofte er der givet forklaringer istedet – formentlig fordi det har været et hobbyarbejde snarere end hovedbeskæftigelse. Disse indvendinger gælder dog også mange andre tosprogede ordbøger, der må bruges med nogen varsomhed. Generelt kunne man ønske sig at forlagene ville være lidt mere opofrende, og aflønnede leksikografer ordentligt, så det blev muligt at lave mere professionelt ordbogsarbejde.

På trods af de ovenfor anførte kritikpunkter er der dog tale om et stort fremskridt for alle der beskæftiger sig med italiensk – man vil med denne ordbog være bedre i stand til at finde

korrekte oversættelser, end det har været muligt tidligere, og jeg kan kun anbefale italianister at have den røde dansk-italienske stående inden for rækkevidde på boghylden.

*Hanne Erdman Thomsen,
Handelshøjskolen i København.*

Statsnavne og nationalitetsord ved
Jørgen Schack. 39 s. Udgivet af
Nordisk sprogsekretariat. I kommission
hos Nous forlag, 1994.
ISBN 82-7433-024-2.

Hæftet, som er en revideret udgave af et tilsvarende fra 1987, indeholder en liste på ca. 190 statsnavne med indbyggerbetegnelser og nationalitetsadjektiver på dansk, norsk (både bokmål og nynorsk), svensk, finsk og, som noget nyt, islandsk, ordnet alfabetisk efter den danske form. Den er udarbejdet af Nordisk Sprogsekretariat og sprog-nævnene i Danmark, Norge, Sverige og Island samt Forskningscentralen för de inhemska språken i Finland og indeholder de former som sprognævnene til-råder, med et rimeligt hensyn til de hævdundne former i de forskellige lande, til den størst mulige nordiske overensstemmelse og til landenes egne navneformer.

Listen baserer sig på en fortegnelse udsendt af det danske udenrigsministerium i 1993. Bortset fra Færøerne, Grønland og Åland, og Serbien, hvis status er uafklaret, omfatter den kun selvstændige stater, inklusive de nye stater, som opstod efter Sovjetunionens opløsning.

Hæftet indeholder forord, et firesiders register over de norske, svenske, finske og islandske former der afviger fra de danske med en henvisning til den danske form, og s. 6-39 selve listen, fra Afghanistan til Åland. Det er en nyttig lille sag, uundværlig

man på trods af inddelingen kan være nødt til at læse hele artiklen igennem i sin søgen efter et udtryk. **Gå bort** i betydningen 'gå et andet sted hen' står således både i afdelingen med forskellige subjekter (i imperativ) og i gruppen *med præp. og adv.*, mens betydningen 'dø' kun findes i sidstnævnte gruppe. Efter verbet **høre** finder man grupper af forbindelser med **ad, efter, for, hen, hjemme, ind, med, om, op, på, sammen, til** og **under**, men flg. forbindelser findes i første del af artiklen, sammen med en del andre uden præp/adv: *det er længe siden jeg har hørt fra ham; nu har jeg hørt det med; lade - fra sig; lade én - om ngt.; lade én - for en forseelse*. Placeringen af en forbindelse under et givet opslagsord er noget tilfældig, således findes **glædelig jul** under **glædelig**, mens **godt nytår** er opført under **nytår**. Generelt er der ikke henvisninger fra en artikel til flerordsforbindelser hvori opslagsordet indgår i en anden artikel, man må prøve sig frem. Fra alle månedsnavne henvises dog til april, hvor man finder oplysning om konstruktion af datoer og udtryk som 'april måned'. I nogle tilfælde er anført ukorrekte danske vendinger, f.eks. findes *lægge fingrene imellem for én* (men ikke det korrekte *lægge fingrene imellem*), eller der er opført en sjælden variant frem for den almindelige: *have noget på hjertet* (som ODS oplyser er en lidet brugt variant af *have noget på hjerte*).

Udover det rent konstruktionsmæssige har man ofte brug for mere pragmatiske sprogbrugsoplysninger, og sådanne er da også medtaget i denne ordbog. På grundlag af forkortelseslisten kan man se at der er taget højde for geografisk varians, idet der er anført forkortelser for nord-, syd- og mellemitaliensk, romersk, toscansk og venetiansk. Det er klart at en ordbog af denne størrelse

ikke kan medtage alle mulige lokale varianter, men der kan være mening i at medtage nogle fra udvalgte områder. Det gælder f.eks. romersk, da Rom som bekendt er hovedstad, og romerske udtryk derfor har en vis udbredelse i medierne. Da italiensk rigssprog har sine rødder i toscansk, kan det også være udmærket at angive særlige toscanismer, som ikke hører til rigssproget, men at særlige venetianske udtryk er taget med i ordbogen frem for andre regionale varianter kan nok kun forklares med en af redaktørernes herkomst.

M.h.t. tidsmæssigt varians bruges betegnelsen 'gammeldags', men der er ikke gjort rede for efter hvilke kriterier den anvendes.

Derudover er brugt en række angivelser for fagområder, f.eks. anatomisk, botanisk, teknik, telekommunikation, jura. De bruges dog ikke helt konsekvent, f.eks. er **notarialdokument** markeret med 'jura', men ikke **notarial-akt**.

Der bruges også en række stilmarkører ('poetisk sprog', 'litterært', 'højere stil', 'bureaukratisk', 'skriftsprog', 'talesprog/uformelt skriftsprog', 'slang' og 'vulgært'), som umiddelbart kan forekomme nyttige, men er svære at bruge i praksis. Betyder 'poetisk sprog' eller 'litterært' at det pågældende udtryk KUN bruges her? Hvem afgør, om en given vending er 'vulgær' eller om en anden er 'højere stil', og hvor går grænsen mellem 'vulgær', 'slang' og 'talesprog'? Ordet **nosse**, som jeg mener hører til talesprog, har således fået betegnelsen 'vulgært', mens ækvivalenterne - *coglione* - er umarkeret (men vulgært/slang i den italiensk-danske ordbog). Til gengæld er **brunstig** brugt om mennesker umarkeret - personligt ville jeg nu ikke bruge udtrykket ret mange steder. Endelig er det italienske 'scoreggiare', der er umarkeret ved opslag under **prutte**, markeret som 'vulgært' når man slår op under **fjærte**.

for enhver der arbejder med ordbøger, ikke mindst på grund af navnene på de nye SNG-stater. En lille god ting som fandtes i forrige udgave er ikke med i denne, nemlig kortene bagi (der er ellers blanke sider nok), hvorpå man kunne finde hvor staterne ligger, fx eksotiske steder som Kiribati, Tuvalu og Nauru, hvis eksistens ellers var mig ukendt.

Ord & Sag 14, udg. af Institut for Jysk Sprog og Kulturforskning. 56 s. ISSN 0108-8025. (Interesserede kan gratis rekvirere hæftet fra instituttet, Niels Juelsgade 84, 8200 Århus N).

Hæftet indeholder en årsberetning over arbejdet med Jysk Ordbog i 1994, tre længere artikler og en kortere, samt 8 eksempler på ord der har været behandlet i Århus Nærradios sprogminut.

Årsberetningen ved Ove Rasmussen fortæller at der nu er færdigredigeret ialt 2500 spalter med 214 helsideskort og 354 spaltekort og man er nået til "fiol". Herudover arbejdes der med gennemgang og udskrift af spørgeliste-besvarelser og besvarelse af forespørgsler fra publikum. Man bøjer sig i respekt for det kæmpe arbejde der her gøres.

De lange artikler omfatter ordet "kun"s historie (fra "ikke uden" over "ikkun", "ikkuns" til "kun", "kuns") ved Karen Margrethe Pedersen, jyske efternavne på "-(dat)ter" ved Torben Arboe Andersen, en om tordensten, især forstenede søpindsvin, ved Viggo Sørensen, og den lidt kortere omhandler etymologi til orden "lampanniværk". Det er altså grundige og fornøjelige behandlinger af emnerne og kan anbefales enhver med interesse for ord.

Jens Axelsen

Juridisk ordbog engesk-dansk af Helle Pals Frandsen. 208 s., kr. 295. G·E·C Gads Forlag, København. ISBN 87-12-02026-5.

Deklaration for Juridisk ordbog engelsk dansk (JOED)

Alment

Ordbogen er udgivet i serien Gads fagordbøger. Publikationens målgruppe omfatter "enhver, der arbejder med juridisk engelsk – såvel som sprogfolk", står det i forordet. Bagsiden giver mere detaljerede oplysninger herom: erhvervslivet, translatører og tolke nævnes også.

Fagområde anføres som engelsk og amerikansk jura. I *Forordet* fremhæves det også, at især anførelsen af udtryk fra den moderne erhvervsret, der ellers er svært tilgængelige, gør at ordbogen er til stor nytte som receptionsordbog ved forståelse, oversættelse og tolkning af juridiske tekster. Geografisk set er både britisk og amerikansk engelsk medtaget.

Der er desværre ingen oplysning om antallet af opslagsord, selvom denne oplysning i og for sig ikke ville sige ret meget om hvor anvendelig ordbogen i det store og hele er. Desuden oplyses heller ikke hvordan udvalget af opslagsord er foretaget.

Foruden *Forordet* indeholder ordbogen *Vejledning i brug af ordbogen*, *Forkortelser* og selve *Ordbogen fra A - Z*.

Vejledning i brug af ordbogen giver kortfattet besked om oplysningstyperne og typografiens rolle i at adskille disse typer fra hinanden. Den klare typografiske præsentation gør artiklerne overskuelige og læsevenlige.

Listen over anvendte forkortelser rummer bl.a. knap 30 betegnelser for retsområder fx aftaleret, ejendomsret, familieret osv.

Orbogsdelen består af alfabetisk organiserede artikler, opslagsord kan

være både enkeltord, flerledsenheder og forkortelser. Flerledsenheder som lemma kan igen være af forskellige typer, fx **abduction, child** (børnebortførelse); **account, bring into** (afkorte...); **account, statement of** (honorarnota...); **accelerated payments clause** (forfaldsklausul) ... osv. Det virker ejendommeligt at en fast formulering på 7 linier fx **BE IT ENACTED by the Queen's most Excellent Majesty, by and with the advice and consent of the Lords Spiritual and Temporal, and Commons, in...** også er opslagsenhed (som altså kaldes opslagsord i *Vejledning*). En anden uforklarlighed er, at det næste lemma – på kun 4 linier – **Be it enacted by the Senate...** ikke fremtræder i samme typografi; men måske er der en juridisk-faglig forklaring herpå?

Alle opslagsenheder er alfabetiseret efter tegn-for-tegn metoden. Artikelstrukturen er rimelig overskuelig selv i lange artikler som fx **legal** (2 ½ spalte) der indeholder mange flerledsenheder hvori opslagsordet indgår, især komposita og kollokationer. Der lægges tilsyneladende stor vægt på netop at anføre mange kollokationer og faste udtryk, hvilket er et stort plus sammenlignet med andre traditionelle tekniske eller fagordbøger.

Oversættelsesækvivalent(er) anføres lige efter oplysningerne om opslagsordet, dvs. ordklasse, juridisk hhv. geografisk område osv. Der er ofte en hel række synonymmer at vælge imellem som oversættelse fx ved **lease** (subst...) eller **mandatory** (adj.) 5 stykker hver, uden at der er anført kriterier for hvordan man vælger den rigtige. Som lægman kan jeg ikke vurdere om dette hyppigt kan føre til fejlagtig oversættelse til dansk, men jeg antager at det må være tilfældet. På den anden side findes der ofte ingen direkte oversættelse af opslagsenheden til dansk, i disse tilfælde

gives en – som regel letforståelig – betydningsforklaring i stedet.

Eksempelmateriale fra et engelsk tekstkorpus, dets oversættelse og forklaringer vedr. juridiske forhold, især dem der afviger fra de danske, gør også værket til en basal kilde for encyklopædiske oplysninger om faget. Man undrer sig naturligvis over at **explanatory memorandum** (bemærkninger [f.eks. til direktivudkast]) staves anderledes end **eksplanatory notes** (bemærkninger [f.eks. til lovforslag]), men alfabetiseres i den ovennævnte rækkefølge.

Bedømmelse: Den klare typografi og artikelstruktur sammen med den meget korte (kun 1 ½ siders) brugervejledning gør ordbogen til et brugervenligt opslagsværk. Som lægmand har jeg desværre svært ved at vurdere om ordbogens størrelse er passende, om antallet og udvalget af opslagsord er dækkende, sådan at ordbogen opfylder målgruppens behov.

Anna Braasch

Juridisk ordbog spansk-dansk af Torben Henriksen. 440 s., kr. 345. G.E.C.Gads Forlag, København 1991. ISBN 87-12-02085-0.

Deklaration for Juridisk ordbog spansk dansk (JOSD)

Alment

Ordbogen er udgivet i serien Gads fagordbøger. Selvom ordbogen har allerede været i handelen i længere tid, er det på sin plads at omtale den kort i LEDA Nyhedsbrevets serie af deklamationer for fagordbøger.

Ordbogens målgruppe omfatter "alle virksomheder, institutioner og privatpersoner, der direkte eller indirekte kommer i kontakt med det spanske rets-væsen", skrives der på bagsiden. JOSD er en receptionsordbog dvs. den

for enhver der arbejder med ordbøger, ikke mindst på grund af navnene på de nye SNG-stater. En lille god ting som fandtes i forrige udgave er ikke med i denne, nemlig kortene bagi (der er ellers blanke sider nok), hvorpå man kunne finde hvor staterne ligger, fx eksotiske steder som Kiribati, Tuvalu og Nauru, hvis eksistens ellers var mig ukendt.

Ord & Sag 14, udg. af Institut for Jysk Sprog og Kulturforskning. 56 s. ISSN 0108-8025. (Interesserede kan gratis rekvirere hæftet fra instituttet, Niels Juelsgade 84, 8200 Århus N).

Hæftet indeholder en årsberetning over arbejdet med Jysk Ordbog i 1994, tre længere artikler og en kortere, samt 8 eksempler på ord der har været behandlet i Århus Nærradios sprogminut.

Årsberetningen ved Ove Rasmussen fortæller at der nu er færdigredigeret ialt 2500 spalter med 214 helsideskort og 354 spaltekort og man er nået til "fiol". Herudover arbejdes der med gennemgang og udskrift af spørgeliste-besvarelser og besvarelse af forespørgsler fra publikum. Man bøjer sig i respekt for det kæmpe arbejde der her gøres.

De lange artikler omfatter ordet "kun"s historie (fra "ikke uden" over "ikkun", "ikkuns" til "kun", "kuns") ved Karen Margrethe Pedersen, jyske efternavne på "-(dat)ter" ved Torben Arboe Andersen, en om tordensten, især forstenede søpindsvin, ved Viggo Sørensen, og den lidt kortere omhandler etymologien til orden "lampanniværk". Det er alt sammen grundige og fornøjelige behandlinger af emnerne og kan anbefales enhver med interesse for ord.

Jens Axelsen

Juridisk ordbog engesk-dansk af Helle Pals Frandsen. 208 s., kr. 295. G·E·C Gads Forlag, København. ISBN 87-12-02026-5.

Deklaration for Juridisk ordbog engelsk dansk (JOED)

Alment

Ordbogen er udgivet i serien Gads fagordbøger. Publikationens målgruppe omfatter "enhver, der arbejder med juridisk engelsk – såvel som sprogfolk", står det i forordet. Bagsiden giver mere detaljerede oplysninger herom: erhvervslivet, translatører og tolke nævnes også.

Fagområde anføres som engelsk og amerikansk jura. I *Forordet* fremhæves det også, at især anførelsen af udtryk fra den moderne erhvervsret, der ellers er svært tilgængelige, gør at ordbogen er til stor nytte som receptionsordbog ved forståelse, oversættelse og tolkning af juridiske tekster. Geografisk set er både britisk og amerikansk engelsk medtaget

Der er desværre ingen oplysning om antallet af opslagsord, selvom denne oplysning i og for sig ikke ville sige ret meget om hvor anvendelig ordbogen i det store og hele er. Desuden oplyses heller ikke hvordan udvalget af opslagsord er foretaget.

Foruden *Forordet* indeholder ordbogen *Vejledning i brug af ordbogen*, *Forkortelser* og selve *Ordbogen fra A – Z*.

Vejledning i brug af ordbogen giver kortfattet besked om oplysningstyperne og typografiens rolle i at adskille disse typer fra hinanden. Den klare typografiske præsentation gør artiklerne overskuelige og læsevenlige.

Listen over anvendte forkortelser rummer bl.a. knap 30 betegnelser for retsområder fx aftaleret, ejendomsret, familieret osv.

Orbogsdelen består af alfabetisk organiserede artikler, opslagsord kan

tjener primært forståelses- og oversættelsesformål.

Antallet af opslagsord angives til ca. 10.000, de stammer fra "de centrale områder inden for det spanske retssystem". Materialet repræsenterer de mest relevante grene af dette retssystem ifølge *Forordet*. Listen over anvendte *Forkortelser* omfatter ca. 30 betegnelser på retssystemets delområder.

Brugervejledningen på 7 sider giver grundig og nødvendig indføring i brugen af ordbogen (hvad er opslagsenhed og hvordan er makro- og mikrostrukturen i ordbogen); sammenhængen mellem oplysningstype og dens typografiske fremtræden samt forklaringer på struktur, markeringer og særlige tegn anføres også i *Brugervejledningen*. Selve *Ordbogen* fylder 382 sider, beskrivelsen af *Nogle komparative træk af spansk og dansk jurā* fylder 34 sider. Der er desuden et *Dansk stikordsregister* på 3 ½ side og en fortegnelse over relevant *Spansk og dansk juridisk litteratur* (3 s.).

Forfatteren er translatør og underviser i juridisk sprog, erfaringerne fra disse opgaver bidrager sandsynligvis betragteligt til ordbogens informationer: der er åbenbart mange juridiske termer der ikke har en direkte oversættelses-ækvivalent på dansk – og i sådanne tilfælde forklarer forfatteren det pågældende lemma/begreb udførligt og illustrerer det med et længere eksempel. Dette er i princippet en fin kilde til viden om det spanske retssystem, men artikler kan godt blive for kompakte pga. de lange forklarende passager som det er tilfældet ved fx *excepciones*, *oponer...*/*formular defensas* y.

Interessant er at bemærke, at forfatteren er klar over at denne spansk-danske receptionsordbog måske i nødstilfælde også bliver anvendt til tekstproduktion på spansk og skriver: "Hvis ordbogen anvendes til oversættelse fra dansk til spansk, kræves som et minimum et

grundigt kendskab til alment spansk". Anmelderen tvivler dog på heldet i et sådant foretagende, da brugen af denne ordbog i spansk tekstproduktion først og fremmest kræver at man kender den spanske term, som man leder efter.

Bedømmelse: ordbogen er præget af grundighed både i fremstilling af de spanske juridiske forhold og i at give informative eksempler i ordbogstiklerne. Den klare typografi og artikelstruktur bidrager til at ordbogen virker brugervenlig hvor man hurtigt kan finde frem til den søgte oplysning.

Anna Braasch

MEDLEMSMØDE I NOVEMBER 1994

Besøg hos POLINFO

Johs. Johansen var vært for et velbesøgt møde hvor han demonstrerede Polinfos database(r). Leksikografer har nok en lidt anden synsvinkel på, hvad sådan en database kan bruges til, end fx erhvervs-livet og pressen, og det kom da også til at præge aftenens diskussion.

Polinfo består af Poltxt, produceres af en stab på 12 journalister der udvælger og redigerer artiklerne til Poltxt ligesom de løbende opdaterer artiklerne, også med tilbagevirkende kraft. Rettelser foretages subjektivt; der er ikke nogen faste syntaktiske eller redaktionelle regler

Ud over Poltxt rummer Polinfo databaser med alt stof fra Politiken, Ekstra Bladet, Ritzau, Ugebladet Ingeniøren og Statens Informations-tjeneste. Af særlig interesse for erhvervslivet er basen FTProfile Business Information.

Da ordbogsredaktører især kunne være interesseret i at slå op i databasen for at finde "første belæg" for et ord eller udtryk eller evt. en stavemåde, var det kedeligt at høre at man løbende redigerer også ældre stof. Til leksiko-